

Г.І. Варавва

Національний університет

«Києво-Могилянська академія»

ДІЯЛЬНІСТЬ НЕЗАЛЕЖНИХ КИТАЙСЬКИХ ЗМІ У ПІДЦЕНЗУРНМУ МЕДІЙНОМУ ПРОСТОРІ КНР

Цензура китайських ЗМІ. Інформаційний контроль у КНР майже завжди був тотальний: з того часу як КПК¹ захопила владу в 1949 р., не тільки періодична преса та радіомовлення, ай кінофільми і театральні вистави, як і шкільні підручники, – всі мали «виховувати» населення в комуністичному дусі. Сьогодні китайська цензура поширює сферу свого застосування, оскільки режим КПК прагне контролювати користувачів Інтернету й мобільних телефонів у Китаї і водночас змушений реагувати на критику Заходу.

Інформаційний контроль набуває нових форм, але його мета залишається незмінною: китайським ЗМІ забороняється транслювати передачі або друкувати будь-які матеріали, які виставляють у невідгданому світлі китайський комуністичний режим. Найчутливішими темами для КПК є: атипова пневмонія, кількість постраждалих від землетрусів у провінції Сичуань, відокремлення Тайваню, переслідування послідовників Фалуньгун, репресії в Тибеті, підпільні християнські церкви, народні акції протесту, виступи апелянтів, різноманітні демократичні рухи та ін. За рейтингом свободи преси міжнародної організації «Репортери без кордонів» Китай перебуває на 167 місці зі 173.

До кінця 70-х рр. китайські ЗМІ являли собою майже виключно компартійні заангажовані видання, що існували за рахунок державної підтримки. Проте, незважаючи на комерціалізацію медіа за останні десятиліття, китайські ЗМІ не мають можливості обговорювати політично гострі теми, як цього можна було б чекати. На думку Ешлі Езаря, викладача політології в коледжі Мідлбарі у Вермонті, комерційні газети в

¹ КПК – Комуністична партія Китаю. За різними даними за час правління КПК (з 1949 р.) у кривавих кампаніях червоного терору загинуло від 65 до 80 млн. китайців. Ось деякі з таких фактів:

а) 1950-1952 рр. – земельна реформа, придушення контрреволюціонерів. У результаті цієї кампанії були знищені всі очільники колишньої системи управління з метою встановлення абсолютного над сільським населенням. Була вилучена величезна кількість грошей та майна. Також КПК досягла своєї основної мети: залякати народ. Загалом було вбито від 2,4 до 5 млн. чол.;

б) 1951 р. – «Боротьба проти п'яти», тобто «боротьба проти підкупу, ухилення від сплати податків, розкрадання державного майна, несумлінного виконання державних підрядів та замовлень, викрадання державної економічної інформації». Ця кампанія була нічим іншим, як розправою над капіталістами з метою їхнього пограбування. За офіційними даними КПК було заарештовано 323100 чоловік, понад 280 осіб покінчило життя самогубством;

в) 1959-1961 рр. – «Великий стрибок», для досягнення якого весь народ мав займатися виплавою сталі. Велика кількість врожаю залишалася на полі, нікому було його збирати. У результаті весь врожай згнив, а залишки зерна в селах експропріювали. 3 голоду померло від 30 до 45 млн. чоловік. Країна занурилась в економічну депресію;

г) 1966-1976 рр. – «Велика культурна революція». Вбито від 7 до 8 млн. чол., в цей час був зафіксований пік самогубств, особливо серед інтелігенції. Традиційні культура та вірування були зруйновані. КПК вбиває людей, і це виходить з її природи, є необхідністю для утримання її при владі;

д) 4 червня 1989 р. – кривава бійня на площі Тяньаньмень. Тоді китайські студенти під впливом демократичних ідеалів вийшли в центр Пекіна і були розчавлені танками. Загибло від 600 до 3000 молодих людей.

е) 3 1999 р. – і до цього часу – переслідування 100 млн. послідовників духовної практики Фалуньгун. Через їхню відданість принципам «Істина, Доброта, Терпіння» їх уміщують до концентраційних і трудових таборів, де піддають жорстоким катуванням. Відомо про існування 36 концтаборів, де у ще живих видаляють органи для трансплантації. Вбито понад 3 тис. чол. (за офіційними даними)[5].

Китаї сьогодні публікують пропагандистських матеріалів навіть більше, ніж суто партійні видання.

Е.Езарей, разом з іншими дослідниками, вивчив зміст більше 11 тис. статей, опублікованих в 10 газетах Пекіна, Шанхая і Гуанчжоу у 1980-2003 рр. Результати, які він отримав, не обнадіюють. Експерти виявили, що критика впливових держустанов і урядової політики, а також висвітлення діяльності опозиції в новинах дедалі звужуються, в той же час значно зростає обсяг матеріалів на підтримку режиму. У жодній із проаналізованих ними статей прямо не критикувалися ні керівники уряду, ні члени правлячої партії.

Колега Ешлі Езарей, віце-президент та головний редактор радіо «Вільна Азія» Ден Саутерленд так характеризує китайську цензуру: «Обговорювати битви за владу всередині вищого керівництва – це табу. ...Забороняються репортажі про критику іноземними країнами проблем прав людини в Китаї або про продаж військових технологій за кордон. ...Корупція висвітлюється рідко, хіба що репортаж стосується чиновника, який втратив довіру вищого керівництва».

«Southern Metropolis Daily» – газета міста Гуанчжоу – перше видання, яке порушило мовчанку про атипову пневмонію (SARS) на початку 2003 р., чим обурило чиновників і поліцію Гуанчжоу. Двох адміністраторів газети заарештували за «розкрадання» і засудили до 11 і 13 років ув'язнення, а головний редактор також був заарештований і позбавлений волі на 5 місяців[6].

КПК широко використовує ЗМІ, щоб виправдовувати гоніння на інакодумців. Так, 23 січня 2001 р. китайський режим уперше інсценував «самоспалення послідовників Фалуньгун на площі Тяньаньмень», яке було знято на відео і транслювалося всіма телеканалами у КНР. У тому ж році Організація з розвитку міжнародної освіти детально проаналізувала відеозапис цього інциденту й дійшла висновку, що «цей випадок був організований урядом». У заяві на 53-й сесії ООН на Підкомісії зі сприяння й захисту прав людини зазначилося: «Уривок відеозапису показує, що жінка, яка брала участь у “самоспаленні”, загинула від удару важким предметом, а не в результаті опіків, як заявив раніше китайський уряд». Попри висновки цих експертів, режим КПК продовжує час від часу нагадувати про т.зв. «самоспалення», фабрикуючи все нові відео й транслюючи їх на місцевому телебаченні, а також поширюючи через дипломатичні місії чиновникам та журналістам за кордон[3].

З іншого боку, спостерігається зміна форм контролю над ЗМІ: якщо раніше відділ пропаганди та агітації ЦК КПК превентивно визначав, яким новинам потрібно приділити особливу увагу, а які не слід публікувати, то сьогодні директиви надаються менеджерам ЗМІ телефоном. Це робиться для того, щоб друковані на папері докази того, як счинить партія, боронячи публікацію певних новин.

За словами Дена Саутерленда китайський уряд намагається вплинути шляхом економічного тиску навіть на закордонні опозиційні засоби масової інформації, що критикують Пекін. Так, він забороняє китайським підприємствам на Заході розмішувати рекламу в таких газетах і журналах. У результаті опозиційні видання втрачають значну частину доходу. Під прицілом Пекіна можуть опинитися і західні мейнстрім-ЗМІ. Адже фінансова і економічна кризи примушують їх шукати нові джерела фінансування, що дає Китаю теоретичну можливість просто купити їх[6].

Цензура в Інтернеті. Згідно із звітом «Вороги Інтернету» Міжнародної правозахисної організації «Репортери без кордонів» на сьогодні Китай займає одне з чільних місць серед країн, які в різні способи обмежують доступ своїх громадян до інформації у всесвітній павутині. Останнім часом у КНР 49 чоловік були затримані за активність у Інтернеті. Співробітники «Репортерів без кордонів» наводять різноманітні приклади «несвободи» в Інтернеті й маніпулювання думкою користувачів. Наприклад, за даними організації влада КНР платила користувачам за те, щоб ті залишали на форумах проурядові коментарі під час Олімпіади в Пекіні.

Заступник голови «Союзу свободи Інтернету» Чжоу Шиюй повідомляє, що зараз КПК володіє найсучаснішими технологіями і найбільшими у світі системами контролю над Інтернетом в світі. На початку це був просто потужний брандмауер, пізніше з'явився проєкт «Золотий щит» і була утворена Інтернет-армія, в яку входять 280 тис. чол.

Більшості веб-сайтів не дозволяється бути незалежними постачальниками новин; вони тільки можуть передруковувати повідомлення, опубліковані офіційними ЗМІ. Для того, щоб публікувати новини, веб-сайти повинні в першу чергу отримати «Службову ліцензію на Інтернет-новини» від Державного комітету інформації, яка видається вкрай вибірково.

Взагалі контроль за розповсюдженням інформації в Інтернеті здійснює ряд державних установ: а) Центральний департамент пропаганди – надзвичайно засекречений орган, що забезпечує дотримання ЗМІ офіційної лінії китайської комуністичної партії; б) Міністерство інформаційної промисловості-контролює виробництво систем телекомунікації і програмного забезпечення та видає ліцензії всім веб-сайтам у Китаї. Воно також відповідає за створення спостережних і фільтруючих технологій, відомих як головна система захисту Інтернету від «незручних» сайтів; в) Державний комітет інформації-керує всіма веб-сайтами, що публікують новини, аж до місцевих і міських рівнів та контролює інформацію в Інтернеті; г) Міністерство громадської безпеки, що координує свою діяльність з Державним комітетом інформації, – це виконавчий орган влади, який контролює зміст он-лайн і заарештовує порушників.

Користувачі стикаються з тим, що все частіше називають «великою китайською стіною мережевого захисту» (*great firewall of China*). Йдеться про використання стандартних засобів безпеки для блокування доступу до інформації, яку уряд може вважати неприйнятною або небажаною. За наявними даними в Китаї діє система фільтрації Інтернет-трафіку і контенту, яку обслуговують приблизно 30 тис. чоловік. Google News, популярний дайджест новин зі всього світу, в Китаї недоступний. Також виникають труднощі із завантаженням новинних повідомлень з сайту BBC.

За дотриманням законів в Інтернеті в Китаї стежать «віртуальні поліцейські», що з'являються на екрані кожного комп'ютера з китайською IP-адресою. "Поліцейські" – чоловік або жінка на мотоциклах або в машині – з'являються знизу екрану кожні 30 хвилин, щоб нагадати про правила користування Інтернетом. Віртуальна варта порядку відстежує всі сайти, які відвідує користувач, включаючи новинні портали, китайські форуми та блоги. Забороняється відвідувати сайти, де говориться про незалежність Тайваню, згадуються Далай-лама та Фалуньгун. Окрім того, доступ до деяких світових ресурсів, у тому числі BBC, у Китаї заборонений [1].

Разом з тим у Китаї спостерігається виникнення й бурхливий розвиток громадянської журналістики. За словами Дена Саутерленда це викликає роздратування КПК. «Ніщо не може налякати китайський режим більше, ніж безліч простих громадян з фотоапаратами, вбудованими в мобільні телефони. Вони готові зняти й розповсюдити фотографії протестів та демонстрацій прямо з місця подій – це може бути знято кожним», – зазначає він.

Незалежне китайське видання. В умовах гострої нестачі об'єктивної інформації у травні 2000 р. з'являється китайськомовне видання «The Epoch Times» (Епох Таймс). Його Інтернет-версія (www.epochtimes.com.ua) була запущена в серпні того ж року.

Сповідуючи гасло «Свіжий погляд на світ, що змінюється», «The Epoch Times» подає об'єктивну інформацію про Китай як самим китайцям, так і іноземцям, і в такий спосіб намагається заповнити інформаційний вакуум. Для цього видання не існує цензури, воно сміливо пише на «заборонені теми», пов'язані з демократією та правами людини, адже засновано воно було тими представниками китайської діаспори, які усвідомлюють необхідність суспільних та політичних змін у країні. Значна частина засновників, редакторів та журналістів газети в різний час була змушена емігрувати з

материка через свою незгоду з політикою уряду і, як наслідок, вони зазнали репресій. Їх об'єднало бажання відкрити очі своїм співвітчизникам на справжню природу КПК та відродити китайську культуру, зруйновану комуністичним режимом.

На сьогоднішній день – це найбільше китайськомовне закордонне видання з головним офісом у Нью-Йорку. «The Epoch Times» має офіси в тридцяти країнах на п'яти континентах. У сімнадцяти країнах світу газета виходить місцевими мовами, у тому числі в США, Росії, Англії, Німеччині, Японії, Кореї та ін.

У кінці 2004 р. «The Epoch Times» опублікувала серію статей під загальною назвою «Дев'ять коментарів про комуністичну партію», в яких викривалася справжня природа комунізму на прикладі КПК. У дев'яти главах збірки розкриваються зла сутність КПК, основні притаманні їй риси, її генеза, репресії проти інакодумців та ін. Це історія без цензури, заснована на фактах і свідченнях. «Дев'ять коментарів про комуністичну партію» перекладено 23-ма мовами.

18 серпня 2005 р. Азіатсько-американська асоціація журналістів нагородила «Дев'ять коментарів» Національним призом в галузі журналістики – головною нагородою в номінації «азіатсько-американські питання онлайн» [2].

Від моменту публікації цих статей хвиля виходу людей з лав КПК охопила не тільки КНР, ай увесь світ. За чотири роки десятки мільйонів китайців публічно оголосили про свою відмову від комуністичних ідеалів й розмістили на сайті «The Epoch Times» свої заяви про «три виходи»: вихід з КПК, комсомолу та піонерської організації. Такі заяви з'являються на сайті щоденно: від декількох тисяч до 30-40 тисяч на день. Аби уникнути переслідування з боку влади, китайці часто використовують псевдоніми, а деякі сміливці залишають справжні імена.

На момент написання цієї статті 53 029 679 осіб заявили про свій вихід з лав КПК. Цей процес не зупинити. Серед них не тільки рядові члени КПК або комсомолу, ай урядовці та військові різних рівнів, а також чиновники, що працюють у консульствах та їхні родичі.

Ті з китайців, хто не може прорвати Інтернет-блокаду й оприлюднити свої заяви на сайті, розклеюють відповідні повідомлення на парканах, будинках, стовпах або навіть пишуть їх на обігових грошових купюрах.

У громадських місцях вони розвішують транспаранти з написами «Небо знищить КПК», «Виходьте з КПК і знайдете порятунок», а також «Виходьте з КПК, щоб отримати благословення». За кордоном з'явилися навіть спеціальні центри допомоги для виходу з КПК. У деяких з таких центрів, розташованих в Європі, китайські чиновники відкрито виходять з партії цілими групами.

Хвиля «трьох виходів» отримує підтримку у всьому світі. У США та в багатьох інших демократичних державах сертифікат, підписаний Центром допомоги по виходу з КПК, вважається юридичним документом. Тому китайці, що проживають за межами Китаю, використовують його, аби отримати статус біженця.

Блокування незалежного телеканалу. Інше медіа, яке виникло за кордоном, але стало одним з основних джерел незалежної інформації про Китай, – це телеканал «New Tang Dynasty» («Нова династія Тан» <http://www.ntdtv.com/>) – китайськомовний телеканал, який транслює також програми англійською мовою. NTD почало супутникове телемовлення в Північній Америці в лютому 2002 р., а в 2003 р. вже здійснювало 24-годинне щоденне телемовлення на території Азії, Європи й Австралії. Головний офіс NTD розташований у Нью-Йорку. Репортери й кореспонденти компанії працюють у більш ніж 70 містах світу.

Від початку трансляції цей телеканал став незамінним для величезної кількості китайських телеглядачів. NTD завжди був одним із перших телеканалів, який говорив про події, що стосуються життя китайців, про те, що насправді відбувається у світі, довкола них. Зокрема це повідомлення про епідемію SARS за три тижні до заяви офіційного Пекіна, інформація про масову загибель дітей у результаті обвалу неясно

побудованих шкіл під час недавнього землетрусу; оприлюднення фактів, які ретельно приховувались і підпали під заборону, таких як, наприклад, події на площі Тянь-ань-мень 4 червня 1989 р. У такий спосіб NTD надає платформу для всіх точок зору як з материкового Китаю, так і з-за його меж. Як висловився один із глядачів, NTD стало для нього «вільним повітрям, без якого задихаєшся».

Донедавна NTD транслювався на Китай через супутник W5, який надавала французька компанія Eutelsat Communications (Ютелсат Комунікейшенз). Але за кілька тижнів до початку Олімпійських ігор у Пекіні, коли китайцям більш ніж будь-коли необхідна була інформація без цензури, 16 травня 2008 р. трансляція NTD на Китай припинилася. І хоча Eutelsat Communications пояснює це перебоями у системі живлення, незалежна організація «Репортери без кордонів», провівши власне розслідування, заявляє: відімкнення NTD «було заздалегідь спланованим, політично мотивованим» і було пов'язане з бажанням президента «Ютелсат» Джуліано Боретто отримати комерційні дивіденди від компартії Китаю.

Згідно з інформацією, опублікованою «Репортерами без кордонів», представник Ютелсат у Пекіні заявив: «Це голова нашої фірми у Франції вирішив перервати сигнал NTD. «...» Ми могли відключити будь-який із передавачів. «...» Це сталося тому, що ми отримали скарги та попередження від китайського уряду. «...» Два роки тому Державний комітет телебачення та радіомовлення без кінця повторював: «Зупиніть це телебачення, перш ніж ми почнемо говорити».

У 2005 р. президент Ютелсат Джуліано Боретта вже намагався розірвати контракт с NTD задля отримання дозволу на трансляцію літніх Олімпійських Ігор у Пекіні. Але завдяки підтримці NTD американським та європейськими урядами, а також правозахисними організаціями, Ютелсат продовжив трансляцію NTD на Китай.

У 2009 р. Європейський Парламент ухвалив першу декларацію (за підписом 438 його членів), переконуючи Eutelsat Communications відновити сигнали передач NTD на Китай. Відтоді як більше половини членів парламенту поставили підпис під цим документом, президент Європарламенту формально оголосив ухвалення письмової декларації на зустрічі 15 січня. Вперше Європейський парламент видав такий документ, пов'язаний з Китаєм, який визначає позицію Європейського парламенту відносно положення прав людини в КНР [4].

Отже, попри те, що китайський комуністичний режим докладає максимум зусиль для блокування інформації як у середині країни, так і за кордоном, новини про справжній стан речей у КНР стають відомими світовій громадськості та самим китайцям – завдяки прориву Інтернет-блокади. Система фальсифікації інформації та тотальної неправди, на якій тримається КПК, поступово руйнується, що, у свою чергу, розхитує підґрунтя під ногами КПК. Відтак можна сподіватися на те, що один з найкривавіших режимів скоро впаде.

Література:

1. «Виртуальные полицейские на службе китайского Интернета»: <http://itua.info/news/internet/10794.html>
2. «Девять комментариев о коммунистической партии»: <http://www.epochtimes.com.ua/ru/9comments>
3. Заява Організації з розвитку міжнародної освіти при ООН: <http://fofg.org.ua/index.php?option=content&task=view&id=174&Itemid=67>
4. Європейський Парламент вынес решение призвать Ютелсат возобновить передачи телевидения NTD в Китай: <http://ru-enlightenment.org/docs/2009/0127/935233047.htm>
5. «Кровавое изъятие органов. Обновленный отчет о расследовании утверждений об изъятии органов последователей Фалуньгун в Китае», Дэвид Мэйтас, Дэвид Килгур: <http://organharvestinvestigation.net/report0701/report20070131-ru.pdf>
6. «Массовый контроль сознания в Китае вступает в новую фазу», Гари Фейэрберг: <http://www.epochtimes.ru/content/view/12871/4/>